

32a

Širokého placu neb Zrcadla světa

kníha druhá

V první knize člověka jsme připodobnili nerozumným životičům, ukázavše, že na něho nikoli nesluší, aby pro svou vyvešenosť pejschati měl, věda dobře, že jest v mnohých věcech nad ně sníženější. A protož po založení tohoto skrovného základu, jezž jsme povrchně vyrejsovali a jako hmotnější začátky bíd a neřestí lidských vysvětlili, | pozůstává, abychom k dalšímu vypsání předsevzetí našeho a dokonání jich přistoupili, dálejší pronikli a toto přenešťastné života lidského skončení, začnouce hned od jeho početí a narození, přeběhnouce všecky částky života, dokavád ho k hrobu (jenž jest nejvyšší a všech věcí nejposlednější termin) nedoprovodíme.

Přede všemi pak věcmi pošetríme, z jakého jiného semene jest narozen, jediné nečistého a ohyzdného? Jaké místo početí jeho, jediné ohavný a smradlavý žalář?

A kterak zůstává skrovníký čas v životě matky své, nic jiného není než jako nějaký kus těsta, kterejž v sobě žádné čitelnosti nezdržuje. Nebo jakž matka v životě počne a v sobě oboje semeno (totiž mužské a ženské) zachová, je přirozenou horkostí jako v nějaké horké peci zahřívá, tehďáž se na něm teňoučká kožka podobná vaječní | mázdříce jako nějaká obálka po vrchu popne, ta pak materie zahuštěná není než jako nedoštělé vejce, na kterémž ještě škořepiny nebývá.

Potom po několika dnech (rozuměj sedmi) duch spolu se krví smíšený pomalu zvirati začíná, takže semeno, souce horkostí naplněné, pomalu se nadejmá, vzhůru pne a z sebe tři bublinky jako skrovnícké měchejčky vypouští a ty se poznenáhlu jako na vodě ustavičně vznášejí.

Tato pak místečka jsou, v nichž se přední tři částky tohoto nejpyšnějšího životiča formují, totiž játra, srdce a mozk, jenž jest tohoto celého tvorů nejvyvešnějšího částka a stolice všech smyslův, opravdová studnice, z níž všechny čitelnosti, hnutí velikého paláce rozumnosti a paměti plynou.

Týmž způsobem pošetríme-li popořád i na jiné částky těla lidského, kterak sou zformované a jakým způsobem | děťátko v životě matky zůstává v prvních měsících moč skrze průduchy od pupku do jedné skrovné kožky, k témuž pohodlí od přirození obzvláště oddané a od dítěte oddělené, vypouštění začíná a kterak ještě tehďáž polehčení zadečkem nemívá, plod zajisté usty do bříska ještě tehďáž nic nepřijímá, aniž žaludek povinnosti své vykonává, pročez nic toho do střívka vnášeti nemůže. Zase kterak v prvních šesti dnech semeno není než jako nějaké mlíčné syření, potom po devíti dnech krev a po dvanácti opět bývá maso, naposledy po osmácti dnech jiní oudové těla se formují. Kteréžto dny, když se sečtou, nalezněš, že člověk ve čtyřdcti a pěti dnech se všemi oudy a smysly těla v životě matky k dokonalému zformování přichází, a maje již všechny oudy rozdělené, teprva duše živá od Boha skrytou mocí do něho se vlévá. A již živ býti začíná, protože již má v sobě čitelnost. |

Nevěřím, aby mohlo býti srdce tak kamenné a zatvrzené, aby patřením na tento bídny a mízerný způsob lidský nemuselo se tomu velice podiviti. Ale však toto, o čemž sme již oznámili, jest cos chatrného, jestliže bedlivěji popatříme na níže doložené věci.

Kdo by se nezhrzil patře na pokrm, jímž se děťátko živí, a skrze jaké průduchy, dřívě nežli usty hýbati může, pokrmu požívá, k tomu kterak jest přirození jeho tak mdlé, nedo-

statečné a velmi nebezpečné, v jeskyni své zůstává, takže mnohdykrát, když matka dosti skrovně uražená aneb smradem zhašeného oharku obtížená bývá, plod pojednou umírá. Odkavádž to pošlo, že *Plinius* oplakav lidskou mizerii pověděl:

34b Velikou lítostí se hanbím, patře na to, že člověk, jenž jest nejvzteklejší nade všechny životčichy, tak jest bídnej a padlej, že častokráte zhašením svíčky smradem oharkovým ubohou matku | k nedošlému porodu s velikým nebezpečenstvím přivozuje. A medle jaké stravy v životě matky požívá? Aneb jak mu přirození stkvostný pokrm připravilo? Vpravdě kdybychom na týž ohavný a nečistý pokrm popatřiti měli, zhrozili bychom se ho. Co pak pošetríme-li, kterak ho platně zažívá, mnohém víceji tomu se podiviti musíme. Protože krvotem matky své, jenž jest tak ohavný, že toho, což o něm mudrci a lékaři, kteříž o skrytých věcech přirozených vypisují, leč s hrůzou vypraviti nemohou, živiti se musí.

Kdo by o tom širší zprávu věděti chtěl, čti *Plinia*, ten o těch všech věcech v své historii obširně vypisuje.

35a Jsouce již tímto jedovatým pokrmem dosti dlouhý čas vysyceno a zformováno, k tomu v náležitý způsob povyroste, hojnějšího vyživení potřebujíc a nemohouc pokrmu skrze pupek dosytosti přitahovati, víceji sebou pachtuje, aby pokrmu hledalo. A ta jest příčina, | proč sebou tak pohybuje, mázdříčky a žilky, kterýmiž až posavád obvázáno bylo, roztrhuje. Matka pak cejtíc sebe býti obtíženú, plodu déle v sobě zdržovati nechce, nýbrž usiluje jej z sebe vyvrtci, protož se otvírá, nemluvňátko pak ucejtíc vítr, skrze skryté přirození matky vzhůru vstupující, tím více se *versus os matricis* tiskne, a tak na světlo světa tohoto, ne bez znamenitého nebezpečenství a bolesti tlka svého subtilného a mdlíčkého, vylepává. Pod tím pak jakého trápení a bolesti ubohé matce v těch devíti měsících, dokavád je v životě svém nosí, nepřidává? Abychom na ten čas všech jejich neřestí nepřipomínali, některých toliko nakrátce dotkneme. Mnohé zajisté v tom čase, pokavád jsou těhotné, přirozenou chut k jídlu a pití potracují,

jednák tento, hned zase jiný pokrm chutnají. Některé z náramné mdloby a nedostatku pokažených vlhkostí lidské maso tak žádostivě oblibují, jakž se u historikův | čte, že mnozí 35b nešťastní manželé z domův svých před manželkami ucházeti a jinde na čas zdržovati se museli. Mnohé jedí popel, hlínu, uhlí a k těm podobné věci (vedlé velikosti pokažených vlhkostí v životech jejich oplejvajících) s velikou chutí. K tomu také jaké bolesti a ouzkosti nebohé matky při porodu snášeti nemusejí? Jednák zajisté nemluvňátka z životův matek vycházejí rameny, některá nohami a jiná kolínky, mnohá také i napříč hřbítky. Toto jest pak cosi hrozného, že začastý (což může býti těžšího a odpornějšího a na čež bez strachu zpomenouti nemohu) místo bab musíme ku porodu povolávati lékařů, doktorů a bradýřův, aby nemluvňátko v životě matky rozkuchali, potrhali a po kusích ven vytáhali. Někdy také nevinná a přebídná rodička požívajíc způsobu dobrého zdraví zažíva rozličnými instrumenty otvírána a pro spomožení děťátka žalostivě usmrcená býti musí. |

Časem také dítky se rodí tak mrzuté a šeredné, že bývají 36a podobnější k přišerám nežli k lidem, některé se rodí dvouhlavé, čtvernohé, jiné v hromadu srostlé, jako by se objímaly, jakž se v Frankrejchu přihodilo, že se narodilo dvě děvčátek rameny v hromadu srostlých, z nichž jedno byvši za chvílku živé umřelo a vedlé sebe druhé, čerstvější, umrtvilo.

Píše *Polidorus*, že jedna matka před tím, než *Marcellus* od *Hannibala*, knížete kartaginenského, byl zahrán, porodila dvě pacholat s slonovou hlavou. A jiná dítě se čtyřma nohami, nápodobné hovadu.

Jiní historikové píší, že léta Páně 1518 v Římě jedna vzáctná kuběna porodila půl psa a půl člověka.

36b Spisovatelé indianských historií za pravdu jistí, že se mezi nimi posavád začastý nacházejí pacholátka odpolu k lidem a odpolu k šelmám podobná, | protože se někteří zhovadilí lidé ohyzdné a proklatě s životčichy spojují. Mnohé se rodí dokonce slepé, němé, hluché, nestatečné a na některém oudu

zohavené, z čehož přátelům veliký zármutek pochází, ubohé matky v zlou pověst mezi lidí se uvozuji, otcové náramně zahabují, takže pošetríme-li bedlivěji na všeckna tajemství narození našeho, shledáme ono staré přísloví, kteréž takto zní, příliš pravdivé býti: Nečistotně a smradlavě se počínáme, v zármutku a bolesti rodíme, v ouzkostech a v prácech vychovávání býváme.

Teď máš, milý člověče, první *act* lidské *tragediae*, správu a regiment, pokavád v životě matky své jako v nějakém temném žaláři vězí.

Také-li tento bídný vězeň, pokud z mateřské skrejše vynikl, jiných nedostatkův dokonce prázen bývá? Ale pošetrme dále na něj, jaký bývá na zemi, k komu medle jest podobnější? jako bídnému červičku, kterýž se z země | vyhrabal? A jakým rouchem bývá přiodín, tehdaž když svú nohu na velikomocný palác světa tohoto vnáší, jediné krví skropeným?

Všecken zajisté jest krví pokálený a zmazaný, nejsa nic jiného než obraz hřícha, jež Písma svatá pod vyznamenáním krve častokrát zastihují. Ó přetěžká potřebnosti, ó přebídný osude, že člověk má hříchu poddán býti a k tomu i služebníkem jeho slouti, prvé nežli jej spáchá.

Toto jest ten trpký hrozen, kterýž Jeremiáš prorok připomíná: Otcové naši snědli hrozen kyselý, po němž my, synové jejich, až posavád laskominy neseme a jimž jest hřích přirozený vyznamenán.

Jaká pak medle první píseň člověka bývá, když se na svět dostává? jediné pláč, kvílení a naříkání, jenž nic jiného nejsou než předchůdcové a věští jeho budoucích *miserií*, kterýchž poněvadž slovy vypraviti nemůže, | aspoň slzami a lkáním toho dosvědčuje. Aniž však velikomocní potentátové, králové, císařové, knížata i jiní všickni, kteří veliké bouřky a pozdvížení na tomto světě vzbuzují, jakým jiným obzvláštním začátkem na svět se zrodili. Nejmenší červíček hned od přirození, jakž na svět vynikne, po zemi se plazí a pokrmu sobě hledati začíná. Kuřátko, jakž se z škořepiny vylíhne, čistotně a neporušené se nachází, nepotřebujíc tako-

vého obmytí a opatření jako člověk, hned matky následuje, poslouchá, kolikrátekoli od ní zavoláno bývá, běží, začíná samo zrníčka po zemi sbírat. A jakkoli luňáka zlosti nikdá nezkusilo, však jsouce samým přirozením k tomu vedeno, jeho se strachuje a před nebezpečstvím uchází.

Ale pošetrme na člověka, ten přicházeje na svět nic jiného není než jako nějaká špatná příšera a smradlavá nečistota, kterýž by se od jiných žilvotčichův dopustil sežrati, kdyby jistými prostředky opatrován nebyl, k tomu dříveji by hladem umřel, nežli by prsy mateřské nalezl. Ano tak by brzo jedu jako pokrmu dobrého zakusil, snadno by také rozpálené železo do rukou uchytil, protože dobrého od zlého rozsouditi neumí. Pakli se zanechá v svém hnízdičku a plénkách, shledáš, že spíše v své vlastní nečistotě shnije a dokonce zahyne, nežli sobě spomůže, k tomu tak jest nedostatečný a mdlý, že z svého vlastního hnízda nečistoty vykliditi nemůže, což nejchatrnější ptáčekové i jiní životčichové výborně znají. Teď máš libou vůni, kterouž přirození člověka jako nějakým rozkošným přízmem a balšánem podkouřiti a toho, kterež se dělá Herkulesem a mistrem i hlavou nade všemi zvířaty nazejvá, namazati chtělo.

Chce-li pak toto nedostatečné, mnohejmi nemocmi obklíčené a v hlubokém víru potopené stvoření užitečně | krmeno a prospěšně vychováno býti, potřebuje pokrmu mateřského jakožto přirození svému vlastně oddaného, pro kteroužto příčinu přirození jim dvou prsův jakožto flašek a rápkův k té věci velice pohodlných propůjčilo.

Ale v pravý pravdě, kolik se nynějších časův matek nachází? anobrž ať díím raději, má-li se pravda vyznati, ukrutných macoch, kteréž vyňavše z svých střev nemluvnátko, místo vychování vysílají je od sebe ledakams do vesnic, aby nebožátka od cizích a neznámých žen kojena byla, kteréž je často proměňují a rodičům místo jejich vlastních jiná, cizí podvrhují.

Pod tím pak takové matky za to se nic nestydí, když se s vopicemi chovají a líbají, mnohém ochotněji štěňata nežli vlastní plod života svého, kterýž pod svým srdcem nosily

a na svět porodily, krmí, čehož se od žádného nerozumného životčíha, jakkoli vzteklého, neděje. Oni zajisté plodu svého, 39a kolik jim | ho koli přirození uděluje, jinému k opatrování ne-svěřují, ale sami jej krmí, hlídají, tak horlivě chovají, že jich takměř přes celý den, pokavád nepovyrostou, neopouštějí. A což divnějšího jest, nacházejí se někteří životčichové, že povstává mezi samcem a samicí jakási horlivá láska, že se začastý sami mezi sebou o přednost, kdo by jich předně hlída-ti měl, do urvání nesnadí. Což vskutku shledáno jest na la-butech a nedvědích, od přirození vzteklých a ukrutných, kteří svá nedvidáta tak nezřízeně milují, že nepřestávajice jich svým vlastním mlékem krmí, také hned, jakž se naro-dí a pokud bývají nepodobné a nestvůrné, lízají, hladí a tak se s nimi dlouho šlechtí, dokavád jich v dokonalý způsob nezformují.

Ano i ti malí ptáčkové, jakkoliv častokráte pět i šest ptá-čat pod svá křídla shromažďují, nemajice ani mléka, ani zrna, ani semínka žádného, kterým by je krmili, však aby je do 39b vylvedení vyživiti mohli, žádné práce ani umění, pokavád jim ho přirození propůjčilo, nelitují.

Jest tedy jistý důvod lidských bíd a neřestí, že člověk hned při začátku narození svého, jsa zbaven toho pokrmu, kterýž mu přirození připravilo, prsu cizího od ženy častokráte smil-né, cizoložné a nečisté požívati musí. Což mnohdykrátě pa-cholátkům tak škodlivé bývá, že by jim prospěšnější bylo, kdyby v lesích při některém nerozumném hovadu vychování byli, nežli aby se takovým chůvám svěřovati měli.

Netoliko pak sama těla jejich tím nezpůsobem nadchnutá (jakž toho starožitnost na *Titovi Vespasianovém* synu, vedle svědectví *Lampridia* i jinech mnohejch, kteří po všecken čas života svého rozličnými neduhy trápení byli, pro tu samou příčinu, že nemocným chůvám svěřována byla) pokažená zůstávají, ale také což horšího jest, i porušení, nedostatko- 40a vé, všelijaké | zlé žádosti a znamení škodlivého vychování skrze samý pokrm na mysli dětinské jako do měkoučkého vosku pevně vytištěné zůstávají, jakž o tom onen řecký

mudřec *Dio* vypisuje, kdež připomíná *Caia Caligulu*, císaře římského čtvrtého, jehožto ukrutnost a tyranství nebylo při-čteno otci ani matěři, ale chůvě kojné, netoliko že byla mímo přirozený způsob zlobivá a nešlechtná, ale také i bradavice prsův svých krví mazávala a těmi *Caia*, malé pacholátko, ko-jívala. Kterýžto nachlemtav se té její krve nešlechtné, tak byl tyranský, že na tom nepřestal, když množství mordův ne-náležitě spáchal, ale také z svého vlastního meče krev lid-skou jazykem lízal, vinšovav sobě, aby všecko lidské pokole-ní toliko jediný krk mělo, že by jej svou vlastní rukou na dvě přetnutí chtěl, aby toliko sám na světě přebýval. A protož pře-trpěvše nemluvnátko v životě matky své, jakž vejš dotčeno, | mnohé ouzkosti, ještě musí zde na tomto světě za příčinou 40b rozkoše a volného odpočinutí mateřského místo vzáctného daru větších bíd a neřestí okoušeti. Nebo ty nechtějice plodu svým čistotným pokrmem kojiti, samy dítky své k tomu při-vozuji, že nešlechtné krve ženské z porušených prsův poží-vati musejí. Odkavádž rozličné a přetěžké pocházejí nemoci, jako malomocenství, francouze, lišejové a jiné jedovaté ne-moci, kterýchž mnozí lékaři s záhubou bídneho zdraví při ubohé mládeži s věčnou hanbou a lehkostí matek zkusili. Jest pak věc patrná a zřejmá, jestliže bývá chůva šilhavá, vožralá aneb jinými hanebnostmi porušená, pacholátko také bývá šil-havé, ne proto, že mléka jejího požívá, ale pro časté patření na její obličej, jest-li ožralice, takové pachole k mdlobě a ne-statečnosti přivozuje, k tomu způsobí to, že z něho bývá ne-smírný opilec. Jakž se čte o Tiberiovi císaři, jenž byl notný kor|belář. Pro tu samou příčinu, že chůva jeho kojná netoli-ko byla nesmírná ožralice, ale také mléko své i jiné pokrmy 41a vínem rozpouštěla a pacholátko nimi krmívala. Teď vidíme, jakou mívají moc chůvy, že mohou netoliko v dítěti mravy porušiti, ale také i jeho život přeformovati, kteréžto pokudž bývají nemocné, přivozují pacholátko k nemoci, jsou-li ztřeš-těné, učiní dítě nesmyslné. Ale tyto věci se poroučejí chůvám k opatrování, ony nechť se o to starají. Kolikerejm medle do-mníváš se nebezpečenstvím poddáno býti děťátko v tom čase,

pokavád se kojí? Jaké těžké neřesti a strach vystátí musejí ti, kteří je v opatrování svá přijímají? Jedna zajisté nemluvnátka pláčem a kvílením se roztrhují, takže není potřeba strážných, kteří by rodiče času ranního budili. Jiná každodenně těžkými pády oudy své raní, narážejí, mnohá k chromotě, k slepotě, k kulhavosti, hrbovatosti a zohavení těla, což se jim do smrti hodívá, přicházejí. Některá do smrti padají, takže mnohdykrát na jejich bídnejch tílkách mimo jiné dědičné nemoci, kterých od rodičův dosahují, nic jiného nespátřujeme než modřiny a vředy.

41b

Ale medle kdo by sám v sobě podiviti se nemusil, s jakými hříčkami tato vopička v svém mladistvém věku se obírá, kterak vždyckny hraje a kratochvílí, na píšťalku píská, jako nějaké malé žabky v vodě se šplíchá, v písku hrabe, domečky z bláta staví, koláče na slunci peče, na dřevěném koni jako zbrojný voják jezdí, hned zase s psíčky, kočkami pohrává, na tohoto se hněvá, jinému zase chlácholí.

Kdo prosím může myslí svou vystihnouti všeckny nešťastné *miseriae* a neřesti, jimiž toto bídne stvoření jest obklíčeno? A kdo by to jistiti směl, patře na jeho soužení, aby se měl tak brzo proměnit v letech dospělých, na myslí své tak pyšně a nadutě vypínati? |

42a

Což bedlivěji onen poéta *Euripides* vyšetřiv v jedné své *tragedii*, takto pověděl:

*Lugere natum nos par est infantulum,
nam gignitur in aerumnulis quam plurimis,
qui mortuus mox in sepulchro conditur
et cogitur lusus tribumque linquere.
Quid ergo praesens contulit mortalibus
haec vita vel lux ista mundi infantulo?*

To jest:

Sluší nám všem oplakati,
dětátka politovati.

Dřív než rozumu nabejvá,
všech bolestí mu přibejvá.

Jak pracně na svět přichází,
tak z něho rychle odchází.
Tovaryšstvo své opouští,
aniž mu smrt v čem odpouští.
Umra v hrobě odpočívá,
co mu medle svět prospívá? etc.

Ale mnohém s podstatnější i s větší horlivostí onen Bohu milý a zkušený *philosof*, svatý Job, litoval a oplakal bídu lidského pokolení, byv s Bohem v tom odporným potejkání, | řka: Ruce tvé, Pane, učinily mne a stvořily mne z všeho vůkol. Rozpomeň se, prosím, že jako bláto slepil si mne a v prach mne zase obrátíš. Však jako mléko vydojil jsi mne a jako sejr si mne ztvdil. Koží i tělem odíl si mne, kostmi a žilami spojil si mne, život a milosrdenství dal si mi, by pak mne i zabil, doufati v tebe budu.

42b

A protož jestliže onen veliký prorok boží Jeremiáš lid izraelský u vězení babylonském zajatý oželel, jestliže *Anchises* vyvrácení velikého a pyšného města Troji oplakal, jestliže purkmistr římský *Marcellus* patře na zkázu ohnivou města *Siracusi* slzavě litoval a *Salustius* zboření Říma náramně želel, slušné jest vpravdě, abychom s tak slavnými muži vnově narozeného člověka a přebídný jeho na tento svět příchod, vzrost i obcování a všech bíd plné, nejvíceji pak jeho žalostného skončení oplakali. |

Což když Izaiáš prorok bedlivěji vyšetřil, litoval toho, že v životě matky své neumřel a že vzat jsa na kolena vykrmen byl u prsův. Ano i Jeremiáš prorok, týmž duchem vida člověka z země stvořeného, v hříchu počatého, narozeného k pokutě a naposledy žábám a červům za pokrm oddaného, nejvyšší žádosti sobě vinšoval, aby život mateřský byl jeho hrobem a lúno její početím věčným.

43a

Považme aspoň jednou na vyvejšenu *anatomii*, kterouž dotčený Job činí, vypsav člověka živými barvami, kdež takto mluví: Člověk narozený z ženy, krátkého živ jsa času, naplněn bývá mnohými bídami, kterýžto vychází jako květ,

a potřín bývá, pomijí jako stín a nikdy v jednom způsobu nezůstává. Ale pozastavíme-li se všickni na těchto slovích, zanechajíce každému své vlastnosti, najdeme, že všecka pohanská moudrost nic jiného není než dejm a prostý sen proti moudrosti Dulcha Božího. Nebo když člověka k snížení a poznání samého sebe přivedl, nazvav jej člověkem z země narozeným, zdaliž to činí bezpotřebně? Nikoli ovšem, poněvadž mezi všemi věcmi od Boha stvořenými žádná neřest se nenachází nedostatečností a bídám ženským podobnější, zvláště když těžký život nosí. Nebo sotva jediný měsíc v plném roce tak pokojný mívávají, který by nebyl strachu a hrůzy plný.

Nadto krátkého, dokládá, živ jsa času, co medle nad život lidský kratšího býti může? A čeho jest jiného potřebí, aby duch v něm zadržán a zhašen byl, jediné aby mu chřípě a usta zacpána byla? Život zajisté lidský nic jiného není nežli duch a vítr v chřípích jeho zavřený.

Protož *Theophrastus* i jiní staří reptali na přirození, proč jest ono tak dlouhého věku jelenům, krkavcům i jiným životičům udělilo, jelžto život jejich člověku nic prospěšný není. Samému pak člověku jakožto králi všech tvorův tak krátký a mizerný život způsobilo, byť pak mělo i věci hodné, kterýmiž by jej zakládalo. Však nicméně tentěž život kratičkový ve snu, v nočním zdání, v způsobu protiventství i jinech hněvivých popudlivostech tak se potracuje, že kdybychom chtěli celej rozumek života našeho na nejvyšší stupeň vyvesti, žádnějm způsobem toho nenajdeme, abychom jej slušně životem nazývati mohli. Na třetím místě prorok člověka připodobňuje k stínu.

Stín zajisté co jest jiného než modla, kteráž oči oklamává, obluda falešná a podvodný obraz bez podstaty, kterýž se nyní veliký, hned zase po chvíli malý ukazuje? Týmž způsobem i o člověku se rozuměti může, ten mnohdykrát nejsa dokonce ničímž, zdá se býti nětco velikého. |

44b Nebo když se člověk štěstím světa tohoto nejvíceji vypase a na nejvyšší šprysel štěstí světa vyleze, tehdaž bývá nej-

blížeji pádu poddán a pojednou zmizí, nejinák než jako ve černí stín, takže nezví, kde se poděl. Ano mu se přihází, jakž královský prorok v žalmu 36 pověděl: Viděl sem bezbožného, vyvejeného a vyzdvíženého jako cedr v Libánu, pomínul sem, a hle, již nebylo, hledal sem, a nenalezl jsem ho. A protož užitečné jest, aby všelikého povolání lidé na toto napomenutí často se rozpomínali:

Fortuna vitrea est, cum maxime splendet, frangitur.

To jest:

Pomni, člověče, na štěstí,

jenž jako sklenice jesti.

Kdyžt se zablýští nejvíce,

zhasneť v rukou jako svíce.

Aneb:

Pomni na štěstí, člověče,

jenž se kratičkový čas vleče.

Neb když se domníváš, že si

vyvejen po všeckny časy,

ono tě zrádně odbejvá,

že po tobě nic nebejvá. |

Již jest, což nejkrátčejí býti mohlo, ukázáno, skrze jaká 45a nebezpečnství člověk hned nejprvé do labyrintu dětinství svého vychází. Již dále popatříme na něj, když trošku k dospělejším věku přichází, zdali aspoň tehdaž bíd a neřestí zbaven bývá. Vpravdě chceme-li býti spravedliví soudcové, shledáme, že netoliko žádného cíle a termínu dotčeným bídám a neřestem nemívá, alebrž sebe čím dále tím hlouběji do nich uvrhuje. Tehdaž zajisté nejpříjemnější čas jeho bývá, v kterémž jej přirození spravuje.

A teprva mu opravdovú vojnu a potejkání daleko horší vypovídá, když v něm krev zvirá, tělo k vykonání rozkoší nabízí. Smyslové čitedlní jej ke zlému vedou, zlý bezbožný svět mu ouklady činí, ďábel na všechny strany ponouká, mladost v zlých žádostech oplejvají ke všemu napomáhá, takže naposledy jest věc nemožná, aby ten, kterýž tak rozličnými

45b nepravostmi obklíčen bývá a od žádného retuňku a pomoci nemívá, naposledy zaveden a potřin nebyl.

V těle zajisté, v němžto mladost, čerstvost, svoboda, bohatství a všelijaké tělesné žádosti opletvají (jakž *Marcus Aurelius* pověděl), všickni hříchové a nepravosti světské své místo mívají.

Aniž na tom dosti bylo, že člověk, stvoření přebídné, netoliko cizím, a ne mateřským mlékem byl vychován, ale také nadto cizí kázní, a ne rodičův svých poddán býti a snášeti musí. Z těžkosti těchto časův nalezneme *Catony*, kteří by v cvičení dítek svých upřímnou práci podstoupili.

Dítky zajisté mocí a přístností pěstounův k tomu přivedeny bývají, že se musejí učiti, cvičiti, začátkům umění a ctnosti zvykati. Nebo žádná rolí není tak užitečná, která by se nepo-
46a kazila, když se příliš hnojí, anobř čím se více | vypravuje, tím horší a neužitečnější bývá, obilí v ní velikou bůjností zpuchne. Tak i člověk má se šetřiti, aby od ctnosti k bezbožnosti zaveden nebyl. Všeljiké štěpíčko, dokud jest mladistvé, podpíráti, napravovati, bůjné pak a neužitečný větvičky klesati se musejí, pokud z nich budoucně ovotce požití chceme.

Týmž způsobem mají se formovati a vytínati hříchové hned z mladosti, aby časem svých rodičův ku posměchu a zahanbení nepřivedli. Ale vpravdě veliký počet se nachází takových otcův a matek, kteří nedavše dítek svých hned z mládky cvičiti a šíje jejich shejbatí, v sešlosti věku svého místo potěšení a odpočinutí rozličných zármutkův a těžkostí okusiti musili.

Anobř mnoho jest takových matek, kteréž majíce dáti dítky své z mládky cvičiti a náležitě vyučovati, místo opravdové
46b kázně jim ve všelijakých | žádostech a rozkošech těla povolující, k zkáze přivozují. Ačkoli se zdají býti věrné opatrovatelkyně životův, však pod tím duší jejich nepřítelkyně a mačechy bývají.

A protož Pán Bůh onomu *Helí* knězi, že synův svých tak, jakž náleželo, přísně netrestal, těžce vážití a jej na hrdle pokutovati ráčil. Načež se všickni otcové rozpomínati mají, kteří

netoliko synův svých nekárají, ale také jim v pobožném obcování za dobrý příklad se nestavějí, bezbožným životem dítky své kazí. A opičí láskou tak je milují, že je objímáním v rukou zadávají. A sami příčina bývají, že rodina jejich katům do rukou upadá, kteříž dítky jejich jakožto ukrutní a nelitostiví *praeceptorové* jináče tresčí a pokutují.

Staří Římané tak těžce nenáviděli rodičův, kteří dítek svých netrestali, že i obzvláštní práva řečená | *falcidia* (to
47a jest utínající) ustanovili, jimiž všem bylo zapovědíno, aby první provinění synův i s pokutou prominuto bylo. Dopustil-li by se toho podruhý podobného hříchu, aby bitými ranami pokutován nebyl. Navrátil-li by se potřetí, tedy šibenicí na hrdle trestán býti musel. Otec pak jeho vypověděním pokutován byl, protože syna doma trestati neuměje, také i jeho vejstupku oučasten býti musel.

Ale velmi bych rád slyšel, co by staří Římané pomyslili, kdyby mnohejch měst nynější mravy spatřili. Kolikerejmi by železnejmi pouty, vazbami a rozličnejm trápením takové rodiče natrestali, kteříž místo užitečného cvičení a dobrých příkladův k ctnosti ponoukajících v příbytcích svých dříve, než je pěstounům poroučejí, již dávno předtím doma při prsku nejohyždnějšími mravy a příklady porušili? |

První zajisté příkázání a pravidlo živobyťi zde na světě,
47b kteréž jim předkládají, jest, aby se Bohu rouhali, vejskali, ďáblu poroučeli, hodovali, ožralství provozovali, statky rodičův a přátel svých mrhali, smilnili, cizoložili, poctivé dcery poškrňovali. A vpravdě mnoho se nynějších časův matek nachází, kteréž *Herodiady* v tom následují, učíce dcery své tancovati, klevetati, po pankétích a přástkách se toulati, tváře své líčidlem a k těm podobnými fermeží barviti, šlechtiti, oči plevejsem natírati, ruce páteří a zlatými spinadly jako jiné sedlské lachny ozdobovati, od mláďenců dary bráti. Ale takovým se potom přihází jako královskému proroku, svatému Davidovi, jehožto hříchové na dvou synech ztrestáni byli, protože se z cesty právě uchejlili. Starší zajisté syn Amon sestru svou *Támar* poškrňnil, druhý | pak, mladší Absolon, ne-
48a

toliko vlastního bratra Amona zamordoval, ale také nemaje na té vraždě dosti, otci svému ouklady čině o bezhrdlí jeho přemejšlel a z království vyhnal. A jistotně ona pravdivá starých mudrcův *regule* vysoce se schvaluje, že Pán Bůh člověku zde na světě veliké hříchy páchajícimu k onomu budoucímu životu zanechává, kromě pokut za příčinou přílišného folku dítkám, ten samý hřích Pán Bůh zde v tomto světě na rodičích vytrestává. Nebo otec synu svému nemůže nic jiného dáti než tělo smrtdelné a pádu poddané, kteréžto jakž jednou zahyne, všem věcem konec činí, ale skrze cvičení, kázeň a svobodné umění synu věčnou pochvalu a jméno dobré zanechává. Z těch tedy věcí zavíráme, jestliže dítky u velikém nebezpečství zůstávají, kdykoli pokazeným mlékem (co se 48b často přihází) poškrvněných chův kojené bývají, | mnohém větší nebezpečství od vlastních rodičův na ně se uvozuje, když pod kázní a bázní nerostou, zvláště když toho povážíme, že pokrm tělesný nad potravu duchovní jest mnohém chatrnější.

Ale pošetrme, co Pláto mudřec praví, kterýž bídy lidské nad všecky jiné mudrce nejpodstatnější a jako z nadchnutí Božího tak užitečně, prospěšně a velmi subtilně vyzpytal, že mnozí četše jeho knihu o nesmrtdelnosti duše sepsanú, obzvláště pak knihu o smrti, řečenou *Axiochum*, dobrovolně z skal a vrchův do řeky a jiných vzteklých vod sebou metali, aby učiníce konec tomuto bídnému a žalosti plnému životu, onoho budoucího života, jenž jest opravdové stanoviště věčného spasení, radosti tím dřívejí zakusiti mohli.

Poslyšmež, co tedy veliký mudřec *Plato* v svém rozmlouvání, kteréž sepsal o smrti a potupě tohoto padlého života, | 49a vyvedv *Socrata*, mudrce mluvícího, vypravujícího a předivnou výmluvností vyčítajícího všecky bídy a zkázy života našeho, jakž níže psáno stojí: Nevíš-li, člověče, že lidský život nic jiného není než putování, kteréž lidé moudří s radostí přebíhají, naplňující nebesa lahodným a veselým zpěvem, když neproměnitelným osudem a potřebností cíle svého docházívají.

Nevíš-li také o tom, že člověk má duši v těle svém jako v nějakém stánku zavřenu, již nás přirození ne bez velikých těžkostí obklíčilo, a jakkoli nám zboží světa tohoto naskrovně uděluje, však to s námi trvá kratičkého věku, kteréžto bývá radostí a zármutkem tak v hromadu promíchané, že když jich duše naše zakušují, tedy hned po příbytcích nebeských dychtí a věčné dobré v nás vzbuzuje, nejvíceji proto, že vykročení z tohoto světa nic jiného není než zlých věcí v dobré proměnění. |

Ale medle přístup sem (dí *Plato*) a pověz mi, jsou-li nějaké lidské bídy a žalosti, aby jich člověk hned od svého narození až právě do hrobu, buďto chudoby, horka, zimy, ran bičování i jiných neřestí, pocejtiti nemusel? Anobřž dříve, než mu na mysl připadají, ano dříve, než je usty svými vysloviti může, jakého nejvěrnějšího posla a tlumočnicka těch věcí mívá jako svůj vlastní pláč a kvílení? Když pak tyto všecky bídy jako říká pohltit a sedmého roku věku svého došel, hned potřebuje pěstounův a učitelův, kteří by jej dobrým věcem vyučovali, a čím dále v letech prospívá a dospělejšího vzrostu dochází, tím ostřejší a bedlivější mistry, od nichž by ctností nabývati, práci i jiné užitečné kázni hned z mládí zvykati mohl, míti musí. 49b

Když pak těchto všech věcí nabude a k mužství přichází, tu teprva do opravdových neřestí, ouzkostí, hlubin a duchovních nepokojův vkráčuje. Tehdáž | zajisté musí mužství 50a svého dokázati, mezi lidi přicházeti a s nimi, jenž jsou jako nějaký prubírský kámen, na němž se dobré i zlé kovy průbují, obcovati a seznámiti, všelijakým praktikám a šibalstvu zvykati.

Jest-li rodu vzáctného a osvíceného, tehdy musí se s kryksmanstvím obírat, nescíslným nebezpečnostvím po zemi i po vodě poddán býti, život svůj všanc saditi, krev z sebe jiným dopustiti vylévati, zase z jiných cediti, chce-li na loži slávy světa tohoto usnouti a po sobě dobrého jména pozůstaviti. Jinák za fatkáře, lenocha a povaleče, kterej se ustavičně doma válí, vyložen a ode všech potupen bude. Pošel-li je z nízkého

rodu, takže buďto k pracem hmotným, nebo k řemeslu povolán bývá, hned do nesčíslných bíd, neřestí, trápení, jak těla, tak také i zkormoučení mysli vkročí. Musí pracovati dnem i nocí, v potu tváří se starati a chleba sobě dobývati, v kteréž
50b mu se začastý | přihází, že ze vší krvavé své roboty sotva sebe suchým chlebem vyživiti může.

Ne bez příčiny zajisté onen sedmnáctý římský císař *Marcus Aurelius* patře na žalostivé přirození lidské míval obyčej říkávati: Častokráte sám v sobě sem přemejšlel, zdali by se mohl který národ, království neb věk (kdekoliv) nalezti, aby se člověk tím pochlouhati mohl, že ho nikdá žádné neštěstí nepotkalo. Pakli by se snad takový našel (ač nesmejším), ten jistě musí býti tak hrozná příšera, na kterouž by se všickni lidé živí i mrtví rádi podívati mohli.

A dokonávaje řeč doložil: Když sem všechny věci naskrze přeběhl, nenacházím na tomto světě nic jiného, než že ten, který včera byl bohatý, dnes chudým učiněn, onen, jenž byl předvčirem zdrav, nazejtří těžce se roznemohl. Jinej, který včera byl vesel, hodoval a smál se, dnes pláče a kvílí, kterej
51a dne včerejšího v štěstí oplejval, dnes již | v neštěstí je postaven, a který včera živ byl, dnes ho již k hrobu nesou.

Ale navraťme se zase, odkavád jsme vykročili, a tuto všechnu věc na menší částky rozdělme. Ale medle kdo jest z lidí na světě, který by oblíbě sobě jakýkoli ouřad neb povolání časem svým v něm se do vůle natrápiti nemusel a naposledy jej i nevomrzet?

Což aby jistým zkušéním patrněji ukázáno býti mohlo,
pošetřme popořád na všechny případnosti
tohoto života.